

ЗАВРПША РЕЧ ОПТУЖЕНОГ ГЛИШИЋ МИЛОША

Претседник: Оптужени Глишићу, уз исте околности имате завршну реч.

Оптужени Глишић: Господине председавајући, с обзиром на за мене веома изненађујући обрт у овом процесу.

Претседник: Изволите прећи на завршну реч без сувишних опширности. Да ли усвајате одбрану браниоца?

Оптужени Глишић: У потпуности не. Желим је допунити са две групе чињеница.

Претседник: Изволите без сувишних опширности не враћајући се на оно о чему је већ било говора.

Оптужени Глишић: Молим да ме разумете.

Претседник: *Уреду ако се не слажеШе ви ћеШе допуниШи.*

Оптужени Глишић: На питање Суда да ли се осећам кривим, рекао сам не, јер сам тако стварно мислио. Могао сам мирно усвојити одбрану браниоца или да је чак изоставим и да оставим Суду да сам цени. Међутим, сада се осећам обавезним из два разлога и то прво моралних да још једанпут осветлим извесне чињенице које нису довољно осветљене у току доказног поступка и друго да Суду изнесем неке чињенице које ће боље осветлити мој **живот**, да би Суд могао што правилније донети одлуку о степену моје **одговорности**.

Мој положај на процесу постао је тако деликатан да молим Суд да ми дозволи да будем мало дужи него што сам желео. Мој положај сматрам да је у процесу најделикатнији. С једне стране морам да се браним од оптужнице државног тулшоца и да доказујем да нисам крив за оно што ме оптужује а с друге стране морам да се браним од оптужбе бившег свог команданта. Ја нисам Вук Бранковић, а не желим да будем нови Драјфус.³⁴³

Господо судије, ових дана навршиле су се пуне чеШири и по Године откако сам први пут ухапшен од Немаца децембра 1941 Године и изведен пред немачки ратни војни суд. То је било управо у периоду за који ме државни тужилац оптужује да сам учествовао у убијању иоле истакнутих симпатизера НОП-а у Србији. И онда сам одГоварао као присталица Драже Михаиловића. Онда нисам попустио јер сам знао да стојим пред непријатељем, јер сам волео више да умрем неГо да избеГнем. Још више од 4 Године и месец дана 2 VIII1942 Године прошло је кад сам био у Гестапоу у оде-

љењу ДМ Где су ме дочекали речима: „Бандиту већ пола Године те тражимо“.

Кад сам ухапшен од Немаца носио сам фирму Недића. Не могу навести сведоке колико сам и како тучен. То би могла да прича прва соба канцеларије и бункер 17 ратничког дома у Београду. Трагови су ишчезли и још једина успомена јесу шупљине два избијена зуба и ожиљак на лицу од боксера. Ја сам носио фирму Недића, али ни он ни други нису интервенисали за мене. Нисам зостављао ради Недића него ради Драже Михаиловића. Кад после најсвирепљих мучења нисам признао Где је Дража Михаиловић ни где је Тито ни да ли сам имао радиостаницу. Онда су ме послали у логор Маутхаузен Где сам провео скоро три Године дана. Целом свету позната је као ноторна чињеница да су Немци тамо слали само своје непријатеље. И заиста ја сам често зажалио што нисам онда стрељан, што нисам прошао кроз димњак крематорија. У току доказноГ поступка ви сте, Господине председавајући, једном приликом изјавили да сам одведен у заробљеништво. Ја не кријем да би сматрао као наклоност Немаца да сам послат у заробљенички логор а не у концентрациони логор. 3 ов. месеца Г. војни тужилац изјавио је по питању породице оптуженоГ Михаиловића да је ноторно да је она била ухапшена и да је била пуштена. Није била члан организације. Али ја као члан нисам био пуштен. истог дана изјављује војни тужилац да су многе присталице Драже Михаиловића ухапшене од Немаца биле у заблуди и веровале да их Дража Михаиловић правилно води и да је њеГов циљ ослобођење народа од окупатора.

У својој завршној речи оптужени је рекао и ово: ја сам устрајао чврсто верујући и у том убеђењу радио. Зашто он није то извршио он је објаснио. Изгледа да је овде у својој речи Господин државни тужилац одао последњу пошту оним присталицама ДМ који су издахнули на разне начине од окупатора. Тужилац је изјавио да би се они у Гробу превртали данас, кад би знали зашто су живели, али ето ја сам само случајно изашао из те Гробнице живих људи на највећу личну несрећу. Ја сам отуда изашао на слободно светло али то још није све. Ја сам из те Гробнице живих људи бежао и то са 10 својих друГова са тачно напред означеним планом повратка у четнике у борбу против окупатора. Ја сам побеГао и то без знања наводим без знања Немаца. Дакле ја сам стварно побеГао под неупоредиво тежим околностима него што су биле Милоша Навловића за којеГ државни тужилац тврди да је побеГао из Гроба. Нисам бежао онако како тужилац тврди. Са мношом су били партизани. За доказ овоме наложио сам своје браниоцу да тражи од Суда да испита сведоке, од којих су петорица бивши руски заробљеници који су после једноГ бекства дотерани у концентрациони логор. До овоГ није дошло.

Поменути Павловић према речима тужиоца ухваћен је у Будим-Пешти јер Га је проказао неки аГент Урошевић. Моје бекство није било срећније мене је проказао неки слуГа Хитлерове Немачке

и Шо управо у ШренуШку када сам ухватио везу са ослободилачким покреШом у ШШајерској и ово су могли да поШврде сведоци на које сам се позвао.

Затим прелази оптужени на излагање како је био мучен у немачком концентрационом логору. Имена својих мучитеља не би се могао сетити јер су то били Немци. А био је везан непрекидно ланцем. Како је био мучен и на који начин не зна јер је стално скоро био у несвести и лежао на постељи у својој сопственој крви. „Знам да сам још дуГо времена на. Глави имао чворуге велике као песница и само мало могао гледаШи на десно око и остао са поломљеним ребрима". И за ово је предложио на саслушање сведоке али до ШоГа није дошло. Напомиње сведока Зерковића, који је дао детаљне податке о зверским мучењима Немаца и о томе приложио Суду лекарско уверење. Што му је узето у обзир приликом саслушања. Он је исто тако свом браниоцу наложио да стави пред оптужбу сличан предлоГ да би он могао донети такво уверење, али му је то одбијено.

На завршну реч државног тужиоца, да су мноГи мртви четници били у заблуди, јер су веровали да су били правилно вођени „са своје стране додајем наглашава оптужени - да су мноГи од њих долазили после мене у концентрациони лоГор и тамо оставили своје животе, па ето њих војни тужилац, не оптужује, он их извињава, али зато нас оптужује које су Немци без своје заслуге осШавили на животу, без да на њих баца одГоворност коју можда донекле сnose и мртви."

Можда би се могло из овога извући поГрешан закључак да се не мере истом мерсм живи и мртви и да они који су после троГодишњеГ мучења ако остану живи остали су управо само зато јер су криви. Културни свет могао би из ових чињеница закључити да је оптужба можда пренебреГла све ове чињенице моГа живота. Просто би човек моГао поверовати да су Немци слали у концентрационе логоре, не своје непријатеље, неГо пријатеље и сараднике као у неки санаторијум на опоравак и да су обрнуто слали оне који су се борили само против партизана. Молим Суд да правилно схвати ове чињенице. Ја стојим на Гледишту које сви заступају да су Немци слали тамо само непријатеље. С обзиром на све иредње што сам изложио ја знам да сам био непријатељ окупатора наше земље и да сам ту идеју увек гајио. Нисам правник и ја вас, господо судије, молим да код претреса овог мог случаја оцените правилно са правне тачке гледишта и да ово схватите као потпун револт моје савести с обзиром на оно што сам преживео и то од оних за које ми оптужба ставља да сам био њихов пријатељ. Мени као правном лаику изгледа, по гледишту логике, да мој случај претставља један изузетан случај. Ако су Немци слали у концентрационе лоГоре своје непријатеље, како тврди цео свет и нова ЈуГославија и ако је тачно оно што је и штампана нове ЈуГославије писала да су у тим лоГорима убијани најбољи синови наше земље, зар господо судије није мој случај јединствен.

Како може да испадне да су у немачким логорима били издајници нашег народа. и тежки ратни злочинци, управо они који су били пријатељи Немаца. Када се истраГа није позабавила овим сма-трао сам за дужност да укажем на чињенице које иду у моју ко-рист и на околности које ће омогућити да се одм.ери степен моје друштвене опасности, ако она уопште постоји. Осећам да нисам крив за дела која ми оптужба ставља на терет, али ја се не браним нити хоћу да се браним. Моја је жеља била да користим народу, ако сам пошао погрешним путем, истина да сам могао да страдам. Догађаје сам изнео како су текли, нисам покушавао да изврћем чињенице а најмање ради своје одбране. Износећи све верно нисам се уздржавао, нити ћу се уздржавати, да изнесем и чињенице које иду на штету других са којима сам био у организацији и против оних против којих сам се борио. Зато ћу у току даљег излагања да се осврнем на догађаје који се у оптужници инкриминишу као и на оне догађаје који се посебно мени инкриминишу. Господо су-дије, мене је рат затекао на положају официра за генералштабне послове у позадини једне дивизије у Бањој Луци, одакле сам по-сле разних перипетија дошао у Горњи Милановац где ме је зате-кла окупација. Ви имате документе из којих се види шта. сам ра-дио.

Куда? Тражио сам како да продужим борбу. Дошао сам у Црну Гору, мислећи да ћу оданде стићи лакше на савезнички фронт. Нисам успео. Прошао сам два пута целу Црну Гору и стекао изве-стан број пријатеља. Вратио сам се натраг у Србију да видим шта је са мојом породицом и кућом. Све је било изГорело. Нисам на-шао никоГа. Жена и двоје деце на улици. Покушао сам онда да одем у Русију или у Турску. Нашао сам се као лађар на једном, шлепу који је возио нафту за Немачку, али у томе је избио рат између Немачке и Русије и нисам могао ићи. Чуо сам онда да се говори о Дражи Михаиловићу. Пошао сам да га тражим. Нашао сам га на Равној Гори 1941 године. Јавио сам му се. Рекао сам да хоћу да се вратим у Црну Гору јер сам тако обећао. Он ми је рекао: „Остани овде, јер си из овога краја.“ Да је ово тачно ја овлашћу-јем лице које чува моје лажне исправе у којима. се налазе и моји лажни пасоши за. повратак у Црну Гору, да их преда Суду макар и после пресуде. Ја сам живео и радио у околини Пожеге од конца јуна 1941 године, у доба кад још никоГа није било у шуми у тој области, сем Михаиловића. И када још нико није ни помишљао на устанак против непријатеља. Живео сам и радио тамо онда када је Хитлерова страховита ратна машина устремила се на. Совјетски Савез. Живео сам и радио у области ПожеГе у којој је никао први отпор против окупатора под Дражом Михаиловићем и други отпор, партизански отпор, у Југославији. Ја сам био, на своју несрећу, између та два центра, за које је изгледало у прво време да мисле исто, али међу којима је дошло до непотпуног ра-зумевања, или боље рећи до неразумевања и до неспоразума, који су имали најтежег одјека и на мој рад, и то управо у почетку мога

рада. Ја сам био између та два центра и служио несвесно као спо-на између њих. На моју несрећу ја сам и даље стално био између та два центра. За мене је сада потпуно разумљиво а донекле и неразумљиво, што се данас један центар који је изгубио борбу потпуно ограђује од свега што сам радио за њега, и хоће да ме претстави као веома претенциозног и необично амбициозног човека до те мере да то прелази у криминалну лудост, како је један од бранилаца то рекао. Међутим, сви који ме знају од школских клупа, још из основне школе, док нисам постао зрео човек и грађанин са извесним обавезама према друштву у коме сам живео, знају ме као човека скромна, мирна, који несебично мисли да добро ради у корист друштва у коме се налази. Оваквог ме зна и цео народ са којим сам долазио у додир, па и онај део народа који је присуствовао Шумичкој организацији, а који је мени веровао. Знају ме као Шаквог и они који су били са мном у борби. Ја сам народу говорио истину, и мене је народ волео. Можда и оптужени Михаиловић у својој души не мисли онако како је о мени говорио. Он се ваљда сећа Глишића из 1941 године, када је са сељачком торбом преко рамена долазио на Равну Гору и скромно чекао да буде примљен од Драже Михаиловића, шапућући за велику почас што је могао да седи у друштву Драже Михаиловића, који је био главни вожд народног покрета. И ако је веровао неком Ђорђу Поповићу из околине Калиновика, који ме је 1943 Године нашао у Немачкој, у „Маутхаузену“ као робљаша под бројем 3.472. Тада ме оптужени Михаиловић није кривио за оно што сам вршећи своју дужност пао у руке непријатељу. Ако су они, који су писали у равногорској штампи имали забрану да не славе Недићеве и Ђотићеве одметнике, онда ми се чини да ме се равногорски покрет није одрекао ни онда када се из непроверених извора прочуло да сам умро у Маутхаузену. Тада се у неким четничким листовима равногорски покрет опростио са мном. Али, ето ја сам остао жив или боље речено ја сам васкрснуо.

На моје највеће изненађење видим да се ствари мењају и да се они, који ме мртвог славе, сада на суду одричу. Зашто? Чини ми се само зато што сам ја имао храбрости да кажем истину пред народним судом исто онако као што сам пред Немцима имао храбрости да не кажем истину, без обзира на последице које ће ме снаћи. Истина је да сам у организацију Драже Михаиловића ступио још од самог њеног почетка, али ово не треба да се сматра као кривично дело, с обзиром да сам Што учинио још у јуну 1941 Године, односно у јулу, у доба када у Шуме крају није постојало никакве друге организације сем Шет за борбу против окупатора. Да, ја сам то учинио да бих борбу продужио. Ја сам то учинио као патриота из једног осећаја да сам као војник и официр имао те дужности.

Ступајући у организацију ја сам сматрао да чиним оно што ми је дужност, јер када већ нисам имао могућности да наставим борбу на други начин онда на такав. Жеља ми је била да се борим про-

тив окупатора. Зато молим Суд да не емапра за кривично дело ступање у једну организацију што ниједним законом тада није било забрањено.

Ја молим Суд да при овоме има у виду да је ова организација, којој сам припадао, била поникла још августа 1941 године тамо где је у исто време и поникла партизанска организација. Ја молим Суд да има у виду да нисам правио никакве сметње, тој другој орГанизацији, јер сам верно спроводио тумачења генерала Михаиловића да треба све снаге окупити за борбу. Напротив, ја сам био на првом састанку са партизанским командантом Чоловићем. Ја сам као војник тежио да се дође до обједињавања целокупних снага, у борби против окупатора. Међутим, он је изјавио да је у томе поГледу потчињен само Комунистичкој партији и да не може да се потчињава једној другој орГанизацији. Ми смо се тада растали, али као пријатељи с тим да ћемо и убудуће сарађивати.

Ускоро после овога наступају догађаји око Пожеге који су углавном расветљени. Ја сам у овом случају уласка у Пожегу извршио моје обећање и на најубедљивији начин показао и доказао да је према мени из необјашњивих разлога у отсућности команданта, кога сам познавао, учињена можда и извесна Грешка. Навод оптуженог Михаиловића у погледу мога пуштања на слободу од партизана тачан је. Примам такође и изражени приговор да је напад на Пожегу био и сувише опрезан.

Претседник: Дајем 15 минута одмора.

Одмор почиње у 9,25 часова.

Наставак претреса у 9,40 часова.

Претседник: Наставља се претрес, нека се уведу оптужени. (Приликом уласка оптужених у судску салу неко из публике довикује. „Убице!“)

Опомињем публику на ред. Онај који је то викао нека се одмах јави, ако се не јави, испразнићу читаву салу и неће моћи нико да слуша. (Пошто се дотични јавио, по наређењу претседника Суда изведен је напоље)... Оптужени Глишићу, изволите наставити, само вас молим да се трудите да будете што краћи.

Оптужени Глишић: На страни 7 тач. 4 оптужница ставља на терет оптуженом Михаиловићу да је у нападу на Пожегу наредио својим командантима Глишићу и ИГњатовићу да нападну партизана у Пожеги. У једној тачки оптужнице каже се да сам као начелник штаба извршио напад на Пожегу заједно са Игњатовићем. Ја подвлачим ту извесну контрадикторност, јер се на једном месту третирам као командант а на другом месту као начелник штаба. Као што сам на испиту изјавио и као што је истина, мени Михаиловић ништа није наредио нити је знао где сам. Ма како се појединци називали ми смо били у истини орГанизовани као војска, то је била једна јединица, један командант, а тај је био ИГњатовић који ми је изјавио да има наређење да уђе

у Пожегу, и то прво да покуша по епоразуму па ако не успе онда и силом. То је мени Шњатовић изјавио и ја сам то непрестано изјављивао. Да ја у овоме нисам никаква удела наложио сам био м.оме браниоцу да се позову на претрес сведоци који могу да утврде да ја не само да нисам имао никаква удела у припреми за напад и у извршењу напада на Пожегу него да сам дошао болестан после четири дана и тек између 10 и 15 октобра примио сам дужност начелника штаба. Ја сам молио мога браниоца да се на претрес позову и високи функционери партизански који су регулисали ово питање о уласку у Пожегу и који би могли посведочити да ја у томе нисам имао никаква удела. Како Суд није уважио да се ти сведоци позову ја сам сматрао да је Суд стао на моје Гледиште да ја у томе нисам имао никаква удела. У сваком случају мени се овај догађај не може ставити у кривичну одговорност јер ни оптужба није доказала да сам ја у њему имао каквоГ удела.

Оптужница на страни 7 став 4 тврди да су партизани ослободили Пожегу од Немаца. Ово питање је већ расправљано. Ја са своје стране могу да изјавим само толико да ја лично сматрам да је Пожега ослобођена заједнички, једни кажу: ја сам, други кажу ја сам, али уГлавном то је учињено заједничким снагама.

У овоме случају напомињем још толико да догађај у Пожеги претставља извесну ревизију процеса, јер је ово било урађено са осталим врховним партизанским вођством, те се као такво не би требало никоме да инкриминише. По уласку четничкоГ одреда у Пожегу наступа један период од месец дана живота четничког у Пожеги и партизанскоГ у Ужицу.

Дозволите, госиодо судије, да се са иеколико речи осврнем на то шта је Пожега значила у ономе тренутку. Пожега је у ствари била центар за вођење борбе на територији која је била ослобођена, која је ишла од Рудника и Јавора до вододелнице Саве. Она је имала веома велики релативан стратегиски значај. Она је била стварно раскрсница свих путева, који су водили на све стране просторије, која је везивала те планине. Али највећи њен значај био је у томе, што је она имала аеродром погодан за спуштање и тешких авиона, а с друге стране аеродрома који су били заштићени од фронта који се онда налазио код Краљева. Пожега је одиграла двоструку улогу, и то најрпе као спона између четника и партизана, а затим и као елеменат међусобног обрачунавања. Она је као спона послужила најпре пропуштајући Хадсона и одводећи га са Лалатовићем и Остојићем у штаб на Равну Гору. Ту пролазе Дангић и Тито на преГоворе и враћају се и шта ти ту није рађено за то време. Има доказа о томе да смо ми извршавали наређење у погледу сарадње, која се углавном испољавала у следећем.

Најпре је Пожега давала Чачку колико је Год Чачак захтевао нафте, а то је износило десетине и стотине тона. Од тога није прављено питање. Даван је бензин ко Год је захтевао. Ми нисмо ништа. од њих захтевали, јер нам ништа није требало. Било је и

борбене сарадње. Из Пожсеге су послана два батаљона, што је износило 600 људи, у Чачак, одакле су били упућени на фронт код Краљева. Међутим, ситуација то није захтевала и та је снага враћена. То би могао сведок оптужбе Ђурић да посведочи. Даље је Чачку дато око 100 немачких заробљеника за рушење рушевина проузрокованих бомбардовањем у Чачку. Са овога места позивам се на лице, на које сам се позвао раније да Суду преда списак заробљеника, коме сам ја оставио после мога интернирања.

Тиме би се Суд уверио да је тачно моје изношење.

Пожсеге је служила и као центар за спречавање агресивних намера других противу партизана. На пример Јаворац је хтео да нападне Ужице кад су партизани ушли у Ужице. То је Пожсеге спречила. Ваздухопловни капетан Петровић који је био на аеродрому, оптужени Михаиловић то зна, када је на аеродром пуцано, диГао је посаду једнога дана и кренуо да нападне партизана. ИГњатовић и ја извештени, ухапсили смо Га, разоружали и спровели на Равну Гору под оптужбом да је напустио своју дужност у таквој и таквој намери. Шта се с њим доГодило мени није познато. Знам да је био једно време у затвору а после сам чуо да је изГубио живот. Дакле као што сте видели у овоме периоду Пожсеге Га није била елемент раздора неГо напротив спона.

Да се поново вратим на питање аеродрома. Хадсон је тражио да ми аеродром припремимо, да га снабдемо мазивом и горивом и да шаљемо на Малту метеоролошке податке. Сваки дан је обећавано да ће нам доћи наоружање. Ја конкретно то нисам чуо из уста Хадсона, већ од Митића или неког другог, али то може оптужени Михаиловић да потврди или не. Ми смо аеродром припремили, снабдели га мазивом и горивом, сваки дан смо слали метеоролошке податке на Малту. Ја сам једно време био лично на аеродрому са два писма од оптуженог Михаиловића, које је требало предати првом официру који дође на наше тле. Ја морам овде да поменем један немио случај од стране партизана: стварно, на аеродром је припуцавано и ми смо једноГ дана известили по томе Ужице, Где су били партизани, и питали их да ли су то њихови делови који припуцавају. ОдГоворили су да ће доћи Сретен Жујовић и да ће се та ствар реГулисати. И заиста, дошао је Сретен Жујовић са Арсом Јовановићем и то питање било је регулисано и обећано да ће се повести истраГа. Шта је даље било ја не знам, јер су после тоГа између нас и партизана настале борбе.

Ово је веома важно да се запамти, зато што је том приликом био закључен мали, локални споразум између партизана и четника, још пре споразума Тито - Михаиловић. Ово је био споразум између Пожсеге и Ужица. Овај споразум је штампан од партизанског вођства у виду једне наредбе која носи бр. 7 или 10, не сећам се тачно. Ја вас молим да то видите, јер има значаја при разматрању случајева у Пожсегу и Ужицу.

Из овоГа ја хоћу да изведем закључак да би ми моГли хиљаду ГОдина да живимо без неспоразума, једни у Пожсегу а друГи у Ужи-

цу, и да не дође до онога до чега је дошло. Ја нећу да кријем да је између нас било и инцидента, али то су били ситни инциденти који се дешавају у свакодневном животу.

Оптужница на страни седмој став 5 окривљује мене за неколико дела, као што су: разоружавање курира, заустављање возова са транспортима из Чачка за Ужице, отимање транспората за Ужице, скидање из воза Милана Благојевића, његово зверско мучење и убијање. Ја напомињем да су прва три инкриминисана дела: курири, заустављање возова и отимање транспорта решена споразумом између нас и партизана на састанку, коме су присуствовали од стране партизана Сретен Жујовић и Арсо Јовановић, а од стране четника командант одреда, његов помоћник и ја. Врло је вероватно да смо ми ту наредбу послали на Равну Гору. Да ли је оптужени Михаиловић то видео, ја то не могу да тврдим ни да знам. Ја бих само могао по овом питању од онога периода када сам ја дошао за начелника штаба да изјавим следеће:

Није било никаквог разоружавања партизанских курира. Возови су заустављани, али само по реду возање. У неколико случајева Сретен Жујовић ме је лично извештавао да од Краљева долази извесна количина муниције за Ужице, и ти транспорти су увек пролазили уредно. Ја тврдим да је преко Пожеге прошло стотинама хиљада метака за партизана, а да није фалио ниједан метак. Ја сам молио Суд да се позове као сведок Сретен Жујовић, који би могао то да потврди, али Суд је одбио тај предлог. У Пожеги није вршено никакво одузимање оружја, бар док сам ја тамо био. Сведок Радослав Ђурић изјавио је да је њему познато да је одузимање оружја извршено у Овчарско-кабларској клисури. Ја сам хтео да Ђурићу поставим извесна питања ради разјашњења ових ствари. Суд и тужилац нису се сагласили са тиме, рекавши да сам ја био начелник штаба и да немам никакве везе с тим одузимањем. Ја се слажем с тиме, али тужилац одједном заступа друго Гледиште на мене оптужје и за одузимање оружја. По случају Милана Благојевића могу да поновим само оно што сам рекао пред иследним властима а што није ушло у записник: о овоме мени није ништа познато. Кад сам то прочитао у партизанској штампџи питао сам о томе Шњатовића и он ми је одговорио да то није истина. Али ако данас тужба тврди да је он убијен после зверског мучења, онда би се могло потпуно закључити да је данашњим властима тачно познато лице. које је то извршило. Мени је поменуто и име једног лица коме се ово приписује и ја се питам: зашто се онда и мени ово ставља на терет. Ја са Гнушањем одбијам ово и изјављујем, уколико сам се борио против партизана, да ја никада нисм био терориста.

Прелазим на оно најважније, а то је акција против Ужица. Како је до ње дошло? Ја се не сећам тачно датума споразума између Тита и оптуженог Михаиловића. Каже се да је то било 26 октобра. Знам да је Митић био делегат за испуњење услова закљученог споразума. Знам да су оружје и муниција обећани овим спора-

зумом пролазили за Равну Гору преко Пожсеге. Мислим да 28 октобра Митић долази у Пожсегу и са Игњатовићем разговара да партизанско вођство неће да испуни све услове споразума па да их треба натерати силом да ово учине. Игњатовић ме је позвао и то ми саопштио кад сам дошао до ЊеГа. Ја сам му рекао да то не смемо извршити и питао Га при том да ли Митић има наређење да то изврши. Рекао је. да је имао и да је то наређење видео. Ја нисам пристао да ово извршим и отишао сам на састанак.... Дозвољавам да се Михаиловић не сећа састанка по овом случају, збоГ великоГ броја разних састанака, али се тај састанак одиграо у свему онако како сам Га ја изнео. Не могу да се сетим да ли је и Орељ био присутан. Према томе Митић је примио одговорност на себе. Не знам кад сам се вратио у Пожсегу, да ли 30 X или 1 XI. Живи су сведоци Шњатовић, Митић и не знам да ли је Орељ жив. Оптужени Михаиловић пориче да је шта знао, али се он можда не сећа и не верује да је и Митић учествовао у овоме. Но ако на срећу она ЊеГова 3-4 листића, на којима је написан задатак одреду, буду сачувана, то ће се одмах доказати да је он заиста то наредио. Митић има моралну обавезу да још сада напише да ли је ово тачно, па да се то после ЊеГове смрти објави. Ово исто важи и за Ореља ако је жив. Напад на Ужице био је по плану Митићевом, који је одобрио Михаиловић. Мора се на уму имати једно: напад на Ужице није одмах наређен и напад на Ужице није у ствари ни извршен, јер је у току покрета ка линији дошло ноћу до сукоба са извесним партизанским снагама и то на месту Где се ово није требало да догоди.

То је на вису Трешњица, удаљеном од Ужица осам-девет километара, што значи да је Ужице било ван домета топова средњих и лаких калибара. Нетачно је тврђење да су се партизани у моменту напада налазили у Ужицама. Господо судије, ја вас молим да ми верујете да су они били у Ужицу не би до сукоба дошло. Из оптужнице излази да сам ја и Шњатовић руководили нападом на Ужице. Ако тужилац мисли на то што сам био начелник штаба онда је тачно да сам се ја налазио као начелник штаба, али не може се Говорити о руковођењу акцијом са моје стране, јер тамо Где је присутан командант он руководи акцијом и он prima за то одговорност. ЗбоГ тоГа не може пасти одговорност на мене, зато што сам ја жив.

Исто тако ја тврдим да сам 1 или 2 децембра чуо пуцањ на месту напада и одмах упутио команданту своје мишљење да би колона требала да стане и да ни корака не креће напред. Он је одговорио да је он нападнут а да никоГа он није напао. Господо судије, при расправи овоГа историскоГ случаја, ја вас молим, да ви нађете ту наредбу, на коју сам се ја позвао, па да видите шта је тим споразумом предвиђено, Где се сукоб догодио и како је све било пре но што би кривица пала на недужну страну. Најзад, потребно је да наГласим и то, да су партизани Ужице заузели не од Немаца неГо од четника без борбе, док су Немци

били ту па су варош после напусШили. У вези са предњим излагањем ја Шврдим да је нетачно да се Божја Јаворац ставио под нашу команду и да је добио задаШак за напад. Он није нападао неГо је држао парШизанске снаГе које су биле у Ивањици. Све док се овај спор не буде решио.

ИсШина је да је овај бранио ПожеГу али суШрадан новембра 1941 Године, као иШШо је чиШано у књизи да је Ша борба била тешка и да је одред остао у њој док је било муниције.

Ево господо, то је што је најбитније у целом овом процесу, ако хоћете и у моме случају и у случају оптуженог Драже Михаиловића, који све преваљује на Шњатовића и на мене.

По питању даљег рада одреда ја не могу сигурно да тврдим да ли се Игњатовић састао са оптуженим Михаиловићем или није и да ли је наредио да иде у Белановицу, то не могу да тврдим, јер нисам био лично присутан састанку, али истина је да је Игњатовић тако мени говорио. Ако је он побегао као што изјављује оптужени Михаиловић онда значи да је Шњатовић лаГао све на и мене. Истина је да Шњатовић није учествовао у акцији на Равној Гори, једно је тачно да је из ЉиГа послато стотину људи у такозвану Горску Гарду. Ко је командовао четом не сећам се, али знам да је било највише из села Голубиња, и сећам се некоГ Милисава или Милосава, који је 1941 Године био претседник општине у Голубину и претседник задруГе, а мислим и неки Радоје Јовичић. После немачкоГ напада на Равну Гору, та чета је ухваћена од Немаца и разоружана. Шта је било са људством то би се могло такође утврдити. Никад се нисам ставио под стварну команду Калабића тј. Недића. Ја сам на саслушању и пред Судом објашњавао ствар што се Шиче легализације у случају евентуалноГа сусрета са Немцима у ком би случају Калабићев син имао да изјави да смо били под његовом командом. То је било потребно јер је стање било врло тешко ми смо остали без иједноГа метка и нисмо имали чим да се прехранимо. Какви су разлози били да ово Калабић учини и поред молбе своГа сина не знам али ја сам веровао да је илеГално припадао орГанизацији јер сам 1941 Године био на састанку заједно са Михаиловићем у селу Дешићима.

Сад долази једно друго важно питање: Састанак у Дешићима. Михаиловић је упорно тврдио да сам ја изјавио да је то било 5 децембра. То не одговара истини. Ја сам изјавио на саслушању да је то било првих дана децембра, уколико се сећам 4 или 5 децембра. Можда сам ја и погрешио. Присутни су били Дража, Остојић и ја уколико сам ја присуствовао разговорима. Жандармериски пуковник Вранић не могу да тврдим. На разговорима нисам стално био. У почетку сам удаљен. Отишао сам код Воје Пантелића мајора, који је био у близини па сам се после вратио. Разговарали су Остојић, Кораћ и Калабић. Ја нисам чуо из уста Драже Михаиловића реч легализацију, али ми је Кораћ по изласку казао да је то наређено и да Кораћ има да буде командант Ужичко-пожешког одреда а ја начелник штаба. У вези с тим састанком споме-

нуо је нме Страњаковић. Не знам да ли је слагао. Ја не желим да износим неистину господо судије, али овако су се догађаји одиграли. Остојић је прецизирао и саопштио задатак Кораћу и мени да се одржи једна линија односно да се спречи прелаз партизанских снага из Саннака у Србију. Ми смо отишли у Горњи Милановац. Калабић је у току ноћи дао легитимације тако да нас Немци не разоружају у току кретања. Сутрадан смо кренули. Ја сам дао једну легитимацију Пантелићу и она га је спасла кад је био ухваћен. Живи сведоци поред мене су Михаиловић, Кораћ и Пантелић. Њихова је дужност према савести да пре смрти кажу да ли је све ово тачно. Могу да изјаве како хоће али ја тврдим да сам Говорио истину. ЛеГализацију је требао како је то Кораћ изнео да уреди Калабић и тако је било. Задатак који је Остојић наредио, мени је наредио Кораћ. По том смо се ми састали са Павловићем у Кабларској клисури у селу Глумчу. То би могао да потврди Радосав Ђурић коме сам ја хтео да поставим извесна питања.

И он зна да је то био Павловић тада потврдио. Ја сам био код Остојића крајем јануара 1942 у Милановцу. Он ми је најдетаљније објаснио циљ те легализације. Хоћу само да напоменем зашто сам био код Павловића у Кабларској клисури. Нећу да кријем. Ја сам се налазио у селу Глумчу и ту су били Љотићевци. Један ђак ме је известио да Љотићевци имају задатак од Немаца да пронађу једну радиостаницу која се јавља у Кабларској клисури. Ја сам помислио да је наша и пошао радо са Групом Љотићеваца. Они су имали заиста добру карту са обележеним троуглом. Где се та станица мора налазити и натрапао сам на Павловића. Претседник: Кога Павловића?

Оптужени Глишић: Пуковника Павловића који је са једном Групом био у Глини као што је тврдио сведок оптужбе Ђурић. Рекао сам му да пази, да ми се чини да Га Немци јуре и они су пренели место, мада је Павловић рекао да немају радиостаницу.

ЛеГализација како ми је Остојић објаснио је маска да би се људи заситили од уништења за које време да би се што боље оспособили за борбу против окупатора. Ја сам веровао да је ово стварно тачно. Сматрао сам да радећи по овим директивама и даље себе и одреде што мање компромитујем. Задатак је био стварно компромитујући, али ја сам Га упоређивао са задатком оних војних јединица и старешина којима се поверавају задаци збоГ којих су наредбодавци уверени да се неће никада вратити са тога задатка, за које се каже: брисани из списка. Ја сам одржао војничку заклетву верујући да је тако требало да буде. Три пута сам хапшен од Немаца, малтретиран и мучен, али ја нисам никога издао. Ја сам спасао част те орГанизације па ма каква била. Али, ја сам у тој борби стварно пао и после три Године интернирања судбина је хтела да прођем кроз Гестапо и Маутхаузен...

Даље оптужницом ми се ставља на терет да сам сарађивао са Немцима. Колико се сећам свога рада, колико се сећам онога што у

документима стоји, ово тврђење није тачно. Колико се сећам било је сусрета са Немцима који се нису могли избећи. Документи којима Суд располаже показују да сам се споразумевао са Немцима али се не види да је било последица.... *Насупрот има докуменат из кога се види да сам ја одбио ма какву помоћ Немцима и то баи у сукобу који се доГодио између четника и партизана код Високе. Али Суд је стао на Гледиште да се о документима не дискушује. Ја молим Суд да верује да није било никакве борбене сарадње. Ја признајем да сам појединачно налагао везу са Немцима али то не би требало бити инкриминисано као сарадња. Ја сам то сматрао и схватао као покушај да се обмане непријатељ. Тако су радиле аналогно и неке државе које су играле верног савезника хитлеровске Немачке да би сачували своје народе. Та сарадња нити је постојала нити се испољила и ја мислим да немам шта да кажем.*

Оптужница ме терети да сам учествовао у војним операцијама за уништење преосталих партизанских снага у Србији. Оптужница је нетачна у основи, јер не може бити речи о борби против партизанских снага у Србији, јер њих тада није. било што показују документи.

Оптужница ми ставља на терет да сам отворено сарађивао са Немцима. Ја сам ухапшен од Немаца кад сам дошао у Пожегу 23 или 24 XII и онда сам вођен пред ратни суд као илегални припадник Драже Михаиловића. Кад сам 4 или 5 јануара пуштен из затвора дошао сам у Ариље Где се изменила ситуација, јер су се пребациле партизанске снаге. Изгледало је да ће партизанске снаге напасти четнике код Гуче и да ће напасти Ариље. Све ово показују документи. Ја молим Суд да има у виду да се не ради овде о офанзивним намерама већ о једној дефанзивној улози у испуњењу задатка који је прецизирао Остојић. Наређење за прикупљање било је издато и ја сам затекао намећнуту ситуацију. До сукоба је дошло заиста на Бадњи дан 1942 Године. Партизани су нанели Губитке четницима али су потиснути и Гоњени су преко Увца. Управо у тој борби нисам имао како Говоре документи ма какву помоћ од Немаца. Овде може бити реч о једној војној операцији у војничком смислу. Суд треба да узме у обзир, Суд има документе из којих се виде наређења команданата да се не прелази Граница.

Јесте, положај начелника штаба је важан. Постоје наређења која сам ја потписао. Али мора бити усмено или писмено наређење, којим Суд располаже а које Гласи. „Милошу, немој да се шаљиш и да прелазиш Границу.“ Моја дужност је била да наређење технички... ја сам отишао у Милановац. Остојић је одредио да ми останемо на Увцу.

Ја лично нисам имао никаквог удела у акцији заузећа Нове Вароши, јер сам био тако болестан да нисам могао устати из постеље. Ко је учествовао у тој акцији, види се из докумената, то су Матић и Игњатовић. Господин претседавајући изјавио је да су моји чет-

ници заузели Нову Варош што одговара јер је одред учествовао у тој борби, али главни учесници и руководиоци су били Игњатовић и Матић.

Оптужница ми ставља на терет даље да сам учествовао у убијању симпатизера партизана, народноослободилачког покрета. Ја као начелник штаба могу бити саодговоран са командантом за борбу но сматрам да не могу одговорати за дела у којима нисам имао удела. Суд располаже документима из којих се види ко је наређивао прогоне. Ја знам да сам управо тада био у немачком затвору а Суд се могао и уверити из исказа сведока да нисам имао удела. Морам отворено изјавити да оптужени Михаиловић није ми упутио лично нисам примио наређење за такву акцију.

Сада би прешао на крив. дело 3), тј. акције у Саниаку тј. како је до њих дошло? Она је исто тако врло интересантна: у Новој Вароши налазио се Шњатовић. Ја сам био болестан у Ариљу и тражио да одем на бањско лечење. Међутим, добио сам једно писмо од Шњатовића у којем ми он саопштава да је у вези са Врховном командом да треба да дођем у Саниак. Нисам Господо тврдио никад да је то наређење издао лично Михаиловић кога од децембра 1941 до овог процеса нисам видио. По доласку у Нову Варош ја сам се једино састао са Остојићем. То сам на записнику, на саслушању изјавио, а и пред Судом. То се уосталом и из докумената може видети. Ипак у Саниак нисам дошао са унапред предвиђеним циљем да у Санџаку учествујем против партизана. Истина је сасвим друга. Овде нема за сада доказа, али још нису помрли сви они који знају о питањима које сам припремао за акције против Италијана, а можда су сачувани и архиви који ће најбоље говорити. Ја сам увек као Главни циљ имао пред очима сваког секунда да будем спреман за борбу против окупатора. Нисам апсолутно ништа знао да се у Лондону зна о смртној опасности за Михаиловића у Санџаку на асталу после развијања грамофонске плоче с песмом Краљевића Марка али знам да је заиста био прогањан на Голији не само од Немаца него и од одреда Раике Ђурић?

Дакле ја сам се најпре састао са Остојићем. Како је текао тај састанак. Пре састанка ја сам знао да је штаб на Голији али да је лично тамо Михаиловић то нисам знао. У Нову Варош долазио је у неколико махова Лукачевић од којега сам добијао извештаје, а нарочито кад је Недић питао да ли је у Санџаку Дража. Ја не знам да ли је лично тамо био Дража, међутим сам примио наређење да вратим радиостаницу коју је Хадсон изгубио кад је бежао заједно с партизанима а ми их нашли. Ја сам је предао и она је даље предана штабу на Равну Гору. Тада је дошао и Лазаревић који се овде и помиње и то је била прва веза са Црном Гором. Он није дао неке потребне податке. Овде знам да су дошли и... Шериф Липа, о коме је већ била реч, али Где је био Дража ја лично нисам знао.

СасШанак с Остојићем. Он долази у Нову Варош. Састанак је одржан у мом стану, а присутни су били: Остојић, неки Рашко из Београда, презимена му не знам, знам Где му је кућа, Шња-товић и ја. Ток разговора био је по прилици следећи: ја Глишић треба наводно да по наређењу Михаиловића постанем командант Санџачког четничког одреда. Да ли је ово Михаиловић знао или не ја Шо нећу да тврдим. Што сам ја одговорио?: да треба извршити напад на Сјеницу стварајући тако везу за даље наоружање на Златару. Штаб Врховне команде треба да пређе на Златар у циљу руковођења с операцијама, јер ћемо Га ми боље штитити на Златару неГо што је он заштићен на Голији. Главни циљ је дакле био напад на Сјеницу. Остојић је одговорио: не треба то чинити. Он пише писмо у мом присуству Хасану Звиздићу, не знам да ли сам ја потписао, а можда и јесам, пред Судом сам тврдио да нисам, али не знам.

Остојић ми разлаже следећи свој план да он или Лалатовић има да оду у Црну Гору у циљу да они уреде долазак подморница, спуштање наоружања авионима, да ће подморницама доћи чак итавише и наше трупе, о чему треба да Говори и депеша на стр. 93 и да у Црногорском приморју има да створи један канал до Србије којим би то наоружање било спроведено и да има такво наређење да након тоГа има да буде устанак против окупатора, а парШ.и-зани том наређењу да се потчине.

За извршење овоГа потребно је било да се поведу акције у Санџаку да би имали слободан канал. То је Остојић изнео а то се може и потврдити. То се може видети из депеша на страни 93. Помоћ која се помиње у депеши не знам да ли се односи на ту акцију, коју је требало да ја водим, али сам је ја извршио. Ја ово, Господо, износим зато да се види да је ова помоћ била једноГ оГраниченоГ дејства. Она није била предвиђена да тече кроз цео Санџак. Она се оГраничавала на правцу Бродарево - Барица, и Каме-на Гора - Барица. Ја сам и пошао са остварењем тоГа задатка. Није било потребно да ја ита уређујем са Италијанима, нити сам ита уређивао, јер је та акција била од неколико дана. После тоГа требало је да се вратим у Нову Варош и да будем на линији Црногорско приморје - Србија.

Лазаревић је заиста дошао у Нову Варош и однео радиостаницу која је била код мене у стану а која се помиње у депеши. Ја не знам да ли је о свему овоме био обавештен оптужени Михаиловић или је Шо све можда урадио Остојић на своју руку. Ја сам примио једно наређење од Остојића а то је да руководим операцијама у Санџаку у циљу помоћи Ђуришићу, али мени тада није било објашњено све до краја, ЗаШо би било боље да се каже да сам ја учествовао у операцијама а не да сам руководио. Руководио је Остојић јер је он мени рекао: „ја ћу ићи с тобом," што је значило: „ја ћу командовати". Остојић је стварно и рекао да Врховна команда неће ићи у Црну Гору, јер није зато било потребе, као што је и сам оптужени Михаиловић изјавио. Међутим, ја молим Суд

да верује да бих ја еа далеко већом радошћу извршио наређење Остојића да идем против Италијана на линији против Сјенице, као што сам ја предлагао.

Истина је да сам и даље остао легализован и да сам по предлогу Игњатовића био именован од Недића за команданта четничке команде. Не знам да ли је Михаиловић знао за све ово. Није тачно да сам извршавао Недићева наређења. Напротив, радио сам све обратно од онога што је он наређивао. Ви. знате из депеше бр. 89 за писмо упућено од Недића преко мене и Ђуришића. Ја сам то писмо отворио и дао га Лукачевићу да види да ја не радим како Недић наређује.

За саму операцију у Санцаку Недић нити је знао нити је питао. Из докумената се види да ми је наредио да се вратим а ја то нисам учинио јер сам слушао наређења Остојића. Првобитни план Остојић је променио и тако је дошло до превозења аутомобилима о којима је реч у оптужници. То је тачно. Истина ми смо прошли кроз италијанске гарнизоне. Веровао сам да је и Ђуришић храну добијао од Италијана али како је он то уредио не знам. Ја нисам знао да је Врховна команда пребачена италијанским кампионима. Игњатовић је мени лично причао да је пребацивање вршено нашим аутомобилима које смо ми сами оспособили. Ја нисм тврдио нити могу да тврдим да је Михаиловић ишао лично аутомобилом. Игњатовић је ишао са Врховном командом и говорио је да су радиостанице пребачене. О бављењу Михаиловића у Црној Гори мени није познато, можда је отишао под утицајем Игњатовића и Лалатовића.

Случај Фоче је објашњен. Ја сам примио молбу од Ђуришића да интервенишем код Недића ја то нисам учинио. Истина је међутим да сам ја био код Недића. То је нов случај који је интересантан и који показује како сам „пао“ у „руке“ Гестаповцима и зашто сам одведен.

У погледу случаја Нове Вариши који се појавио онда кад сам био на Љубуши тада сам добио први извештај од Игњатовића који је био у Новој Вароши и каже да Италијани хоће да уђу. Да ли је извештена Врховна команда ја не знам. Недићу је јављено да Италијани постављају питање уласка у Нову Варош. Ми смо одговорили да ако он не спречи то да ће Италијани бити нападнути. Ја жалим што Недић није имао храбрости да изађе пред Суд и одговара за своја дела. Шта је Остојић после радио ја не знам. Ја сам Недићу у погледу Нове Вароши писао и усмено саопштио кад нас је позвао у Београд где смо били. Он је обећао да Италијани неће доћи и да Немци хоће границе Србије да помере до Лима.

Ако неко хоће из свега овога сада, да извуче закључак да сам ја био присталица неке великосрпске идеје, експонент Недића или саучесник у комплоту против Михаиловића - то није истина. А ја признајем да сам хтео да по сваку цену да простор на десној обали Лима остане у нашим рукама, како би то била основица за наше даље операције, а у вези онога што ми је рекао Остојић.

Трагови ове моје Шежње виде се из докуменШа број 545. Оно писмо које је мени показано и које сам писао Николи Тијанићу завршава се речима: „Било како било, Ши мораш слушаШи моја наређења.“ Из ове реченице могу се извесШи позиШивни закључци, али она ће биШи још јаснија када буду проговориле и друге архиве из ШОГ времена. Свима ће биШи јасно да сам чврсШо био решен да нападнем са ИџаШовићем ИШалијане, не без одобрења Врховне команде, ако покушају ући у Нову Варош. ШњаШовић је пао као жрШва неких његових поШчињених, који су, изгледа, имали везе са ЉоШићем. Ја сам био решен да ово дело приведем извршењу. НајГлавнији задаШак био ми је Шада спасавање оних које су Немци почели да Гоне. ВраШио сам се у Србију и покушао да прибирам оружје. Био сам још једанпуШ код Недића - ја Шо не кријем - и молио Га да спасе оне људе које су Немци Гонили. Он је обећао да ће Шо учиниШи, и после ШОГа нико више није био ухапшен. Тражио сам муницију од Недића, али он ми није дао. Ни Цека Ђорђевић ни Масаловић нису ми дали. ОШишао сам у Српску државну сШражу код Ђоке Павловића и предао му извешШај за Врховну команду о Шоме: да су Масаловић и Цека Ђорђевић наши највећи непријаШељи, и да се Цека одмах сШави под слово „8“. У Шаквој за мене незГодној сиШуацији, ја сам концем јуна 1941 Године напушШио Нову Варош. ЛалаШовић је по моме наређењу осШао у Новој Вароши, у вези поменуШе моје идеје. Је ли он правио какав споразум с ИШалијанима или Немцима - ја не знам. Он је Шо моГао чиниШи и у моје име, јер је по моме наређењу осШао Шамо. Била је једна црноГорска делеГација код мене. Ја сам упуШио једно писмо Ђуришићу. Не могу нишиШа да Шердим ишШа је даље било, јер сам убрзо пао у руке ГесШапоа. Не знам је ли Ђуришић ишШо извешШавао или не. Из писма Остојића види се да се мени наређује да останем и даље легалан, а Марковић да буде илегалан. Ја сам се као војник борио против партизана према наређењима мојих легалних команданата, односно њихових органа за које сам веровао да верно преносе наређења команданта. Ја сам учествовао у борби против партизана, јер сам, као политички необразован, подлегао гледишту које је тамо владало. Веровао сам да је покрет Драже Михаиловића једини легалан и да он једини води извршењу постављеног циља. Ја сам тако то схватао и у том правцу сам радио. Ја сам чинио све да се народ сачува до одласка окупатора из земље. Бављење Михаиловићево на Златару заиста је натерало Италијане да изведу напад на Нову Варош. Ја нисам стварно моГао да то тако учиним и имао сам чврсту одлуку да после окренем друкчије. Не кријем да бих урадио на своју руку, и све до 22 августа сматрао сам да радим у интересу народа, не знајући за политичке иГре које су се криле иза ових наређења. Ако сам био у заблуди том приликом молим Суд да има поверења у моје исказе па се зато осећам кривим што сам остао жив. Ја нисам сматрао да један војник треба да седи и ја сам се на против ставио на расположење народу, а ако сам поГрешно по-

шао ја. сам био погрешно вођен од других чија сам наређења извршавао.

Господо, ја сам припадао организацији ДМ, био сам легализован официр, борио сам се против партизана и тако долази до тога да будем нека жртва фашистичких кругова. Ипак ја сам доказао да то нисам и оним бекством из концентрационог логора, а сем тога и ранији трагови гестаповске жиле и мучења налазе се на мени. Ви који нисте искусили шта значи сећи бодљикаву жицу верујте ми да то претставља исто један тежак и опасан посао, верујте ми да сам сматрао и то као неку врсту борбе против окупатора како бих се вратио поново у своју домовину и да би наставио борбу против окупатора уколико је раније нисам водио. Ја сам официр, војник, политички необразован или бар под утицајем идеја оних који су ми издавали наређења. Као војник сматрао сам да треба извршивати наређења претпостављених. Као војник био сам дужан да браним поредак гарантован законима. Истина у рату сам био дужан да се борим против окупатора, против завојевача, али данас те ствари изгледају друкчије. Пре рата у Немцима и агресорима нисам гледао пријатеље нашег народа. За време рата, својим акцијама успео сам да се сачува што више оружја у народу. Немајући поверења у окупатора и пошто Га нисам признавао за пријатеља пошао сам да тражим борбене Групе и нашао сам Михаиловића. Потчинио сам му се као војник по свима правилима Југословенске службе и тврдим да сам слушао његова наређења или његових органа за које сам веровао да они преносе његова наређења. Каза* сам да је било у почетку борбе против окупатора, али да није дивљ* д* §*рбе против партизана ствари биле друкчије.

Ни за време повлачења ни у току борбе против партизана нисам никада сматрао да је окупатор пријатељ нашег народа, ни онда када сам хапшен ја у њему природно нисам гледао свога пријатеља. Провео сам најтеже дане у концентрационом логору, беглао сам преко планина читаве стотине километара хотећи да стигнем у домовину да бар у последњем часу помогнем у борби своме народу противу непријатеља, ако нисам имао могућности да то раније учиним. Ухваћен сам са својим друговима, лежао сам у тамници испребијан и када поред свега тога јавни тужилац захтева од вас Господо судије да ме осудите као издајника, ја вас молим да то не учините. Нисам био издајник ни пре рата, ни у току капитулације, ни окупације, ни за време свога робовања, ни својим легалним држањем 27 марта, никада у свим тим моментима нисам издавао свој народ, а ако сам у своме раду чинио извесне погрешке, молим вас да сматрате да такав мој акт потчињавања није био последица моје личне воље већ наређење претпостављених команданата. Ја сам био на таквоме месту да ништа нисам знао о вишим догађајима који су се дешавали у земљи нити о онима који су се одигравали у емигрантској влади у Лондону. Ја сам дубоко веровао да извршавајући наређења свога легалног

команданта министра војске и морнарице најбоље служим интересима српскога народа, веровао сам у наређења и рад емигрантске владе и савезника. За време док сам био у Југославији нисам себе сматрао издајником свога народа и у организацију сам ступио са намером да се борим против окупатора очекујући наређења својих претпостављених команданата. На тај начин вршећи наређења својих претпостављених команданата нисам осећао да тиме вршим злочин издаје свога народа, али је нажалост такво време било да су као издајници сматрани они који су пришли партизанском покрету. Под околностима у којима сам радио моји команданти су могли знати да сам изложен свима незгодама и компромитовањима па ипак моји команданти нити су се мене одrekli нити су ме ставили под слово „3". Јесте, ја сам био компромитован и ако сам сматрао да служим земљи и народу. Молим вас да мени лично верујете да ми није било пријатно да будем легализован. У свакоме покрету мора бити извесних жртава ситуације па сам и ја био таква једна жртва.

У том погледу могу да кажем да моје вођство није било незадовољно мојим радом, а како би могло и бити незадовољно када сам све могуће чинио у погледу тачног извршења његовог наређења и са моје стране предложио сам Остојићу 1942 Године да се ово прекине. Напомињем да се из докумената може утврдити да и онда када сам лежао под катанцима у Гестапоу, од стране вођства мени је и даље упућивано наређење да и даље останем легалан али да помажем другове и организације који су били илегални и, Господо судије, жао ми је што сам тек онда када сам лежао иза катанца могао да схватим тек тада шта значи легализација.

Ја Господо судије изјављујем да не могу да се сматрам издајником свога народа јер стварно нисам издао свој народ ни оне које сам водио ни оне против којих сам се борио. Они су остали иза мене али ја нисам био издајник ни онда када сам и физички и духовно мучен на све могуће начине, ни онда када је све чињено и упућивана ми претња да ће не само моји родитељи него и моја деца бити уништени. Нисам сам се могао сматрати издајником јер сам био жртва издаватих наређења о чему бих могао навести доста сведока. Ја сам у покрету припадао као војник с намером да се потчињавам наређењима своје законите владе и претпостављених команданата. Што тај покрет није пошао оним путем којим је требало и којим су пошли они који су остали иза мене, ја не сматрам да је то моја кривица и уверен сам да би мој будући рад да сам могао остати или доћи у домовину био доказ мога истинског патриотизма и љубави према народу.

Нисам био осуђен ни онда кад сам, такође, био умро. Ја не осећам да сам крив као издајник свога народа. Ниједно дело није плод моје личне воље нити сам одговоран ни за једно издаје, које ми се ставља на терет због извршавања наређења претпостављених власти, Не могу се сматрати да сам издао свој народ јер

сам прелазећи преко стотину километара тежио да дођем у своју отаџбину и да узмем учешћа у ослобођењу своје домовине. Могао сам лако изгубити живот на жици при бекству из логора, затим преко планина и у разним борбама. Господо судије, да сам остао у земљи даље ја бих и даље продужио, по примеру војничке дисциплине да радим противу окупатора. Да су се издавала дружичија наређења у поГледу потчињавања, онда би мој рад био дружичији.

Суд ће дозволити да је ситуација у земљи, кад сам био на позорници свеГа што се дешавало била таква да људи нешто учине у заблуди, поГреше. Зато је и овај данашњи процес о тој замршеној ситуацији у земљи на коме је доказано да смо ми мали, ситни тзв. команданти и да нисмо моГли бити свесни извршиоци оних наређења за која ни сви чланови владе не одГоварају. Не знам на који би начин убедљиво моГао доказати да је моја борба против окупатора била стварна. Ја сам сковао план бекства у концентрационом лоГору. То је моГао извршити само човек, који може бити решен за ову идеју да да и нешто највише. Да ли човек може дати више неГо свој живот, који сам ја био решен да дам с обзиром на околности под којима сам ја у отаџбини до 1942 Године живео. Ја се не моГу назвати издајником своГа народа нити моГу одГоварати за дела која ми оптужница приписује. Мој рад био је рад војнички потчињеноГ лица на који ме је силом закона обавезао врховни командант. Ја сам у свакој ситуацији извршавао наређења своГа команданта по цену своГа живота. Ја вас молим да ми изрекнете најстрожију казну ако сматрате да је то моја највећа кривица, да је то иронија могл несретноГ живота и друштва пређашње ЈуГославије.

Јавни тужилац вас позива да ми судите као сараднику окупатора, мада ово није тачно. Има једна чињеница да ме окупатор није признао за сарадника 1942 Године, неГо ме је послао тамо у ропство да умрем. Ниједним се доказом не доказује моја сарадња са окупатором. Из чињеница које сам изнео види се да нисам имао никаву намеру сарадње са окупатором. То се потврдило оним што сам изнео да у истини нисам био сарадник окупатора. По мојој одГоворности као ратноГ злочинца ја сам се раније осврнуо. У допуну изнетоГ моГу рећи да ја никад нисам имао учешћа у ономе што је рађено и наводим да моја тежња није била никада злочиначка.

Ја за то молим Суд да оптужницу схвати онако каква она јесте, а то је да сам учествовао у операцијама противу Ужица и у операцијама у Санџаку. Под околностима у којима сам радио и које су у доказном поступку расветљене неоспорно је да су те околности утицале да учесници у тим догађајима делају без своје воље. Ја мислим да онај пример решености, коју сам ја показао, довољан је да потре онај мој ранији рад. Јер, и сам умишљај оног дела које сам доцније учинио био је кажњив најстрожијом казном коју Суд може изрећи. Ја сам код извршења тога дела, бекства кроз жицу,

ставио на коцку свој живот. Пренебрегнути то значило би осудити некога само зато што је остао жив. Завршујући ово, молим да Суд има у виду само оно што је на овом претресу откривено и расветљено. Ми мали, ситни извршиоци на терену били смо у немогућности да сазнамо право стање ствари. Молим Суд да има у виду да смо ми радили у мраку, без свести да наш рад не користи народу или да му можда наноси штету. Ја сам радио у убеђењу да користим народу. Деловати без свести да се окупатор помаже, ја не знам да ли је то кривично дело. Ми смо сви уопште исувише близу догађајима о којима је реч, сувише смо близу да би их могли посматрати и оцењивати са гледишта историје. У томе је величина вашег позива, господо судије, да то правилно оцените. *Из ваше осуде произићи ће и ваша сама висина, која се неће огледа*Шу *у физичкој већ само у моралној казни коју буде*Ше *изrekli. Радећи под околностима које су пред Судом расветљене, а које ја нисам знао, ја сам радио у основном убеђењу да користим своје народу. Мој живот показује да сам радећи* Шо *неколико пута био у смртној опасности, на разним местима, највише од окупатора. Па и у часовима те смртне опасности, ја сам увек био миран, јер сам и тада веровао да користим народу. Сто*Га, *ја сада мирно стојим пред највишим Судом нове ЈуГославије, потпуно свестан да народима ЈуВославије никад нисам желео зла нити да сам желео да користим окупатору. (Оптужени Глишић је овим завршио своју реч)*

Претседник: 15 минута одмора. (11,10 часова)